

Sociální politika

Téma:

Rodinná politika

FSS MU Brno, 2010

Struktura tématu

- 1. Rodina a její funkce**
- 2. Trendy v rodinném soužití**
- 3. Rodinná politika a její cíle**
- 4. Modely rodinné politiky v Evropě**
- 5. Nástroje rodinné politiky**
- 6. Současné záměry české rodinné politiky**

AD1) Rodina a její funkce

Rodina

- soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem/děťmi nebo jednoho rodiče s dítětem/děťmi
- charakteristiky: (1) pouta manželství, krve, adopce; (2) žijí pohromadě, vytvářejí domácnost; (3) navzájem interagují a komunikují; (4) vytvářejí a reprodukují společnou kulturu).

Rodinná domácnost

- jádrem domácnosti je úplná/neúplná rodina + ostatní členové domácnosti

AD1) Rodina a její funkce

Funkce rodiny

1. Reprodukční

(reprodukce a regulace sexuálního chování)

2. Socializační

(péče, výcvik, ochrana mladých členů, socializace, prostředky k upevnění statusu individuálních členů)

3. Psychologická

(náklonnost, láska, emocionální podpora, zotavení, relaxace)

4. Ekonomická

(tvorba a distribuce rodinných statků a služeb)

AD2) Trendy v rodinném soužití

Demografické trendy

- **Sňatečnost (klesající trend, 2009: 47.900 uzavřených manželství, průměrný věk při sňatku 31,9 let – muž, 29,2 let – žena)**
- **Porodnost (2009: 1.49 dětí/1 žena v reprodukčním období X hodnota prostého zachování reprodukce populace = 2.1 dětí)**
- **Věk při narození dítěte (2009, první dítě: 27,4 let, průměrný věk matek: 29,4 let)**
- **Děti narozené mimo manželství (mírně stoupající trend, 2009: 46.000 dětí, tj. 38,8% všech narozených dětí)**
- **Rozvodovost (mírně klesající trend, 2009: rozvedeno 29.100 manželství, úhrnná rozvodovost 47%)**

AD2) Trendy v rodinném soužití

Sociálně ekonomické trendy ve vývoji rodiny a rodinného soužití

- Oddělení profesního a osobního života (vykonávání práce mimo domov)
- Pokles významu zabezpečovací/ekonomické funkce rodiny, rodina se stává konzumentem spíše než tvůrcem ekonomických statků (vše si nyní kupujeme)
- Přesun sociálních a výchovných funkcí z rodiny na jiné sociální instituce
- Alternativní formy partnerského soužití a výchovy dětí (včetně změn partnerských rolí v rodině)
- Odklon od vícegeneračního soužití, posun k individualizaci
- Emocionální funkce rodiny

AD3) Rodinná politika

- **Explicitní**
- **Implicitní**

- **Rodinná politika jako samostatná oblast sociálního státu**
- **Rodinná politika jako jedna z dimenzí sociálního státu**

Rodinná politika jako samostatná oblast sociálního státu

Klíčové oblasti rodinné politiky

Oblast: Opatření:	Sociální transfery	Daňová zvýhodnění	Sociální služby	Ostatní opatření a předpisy
Kompenzace nákladů na děti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ přídavky na děti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odečit. položky ▪ dělení daň. základu počtem členů rodiny 		
Podpora manželství	<ul style="list-style-type: none"> ▪ novomanželské půjčky 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ společné zdanění manželů 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ manželské a rodinné poradenství 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ manž. a rozvodové právo
Osamělí rodiče	<ul style="list-style-type: none"> ▪ soc. příplatky, příspěvek na výživu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ spec. odpisy (např. na domácnost) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ institucionální péče o děti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozvodové právo, vyživovací povinnost
Rodiče s malými dětmi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rodičovský příspěvek 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ daňové výhody 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ institucionální péče o děti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ adopční právo ▪ rodič. dovolené ▪ důchodové právo
Mateřství	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mateřské dávky ▪ porodné 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ daňové výhody 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ poradny pro těhotné ▪ výpomoc v dom. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prac.právní ochrana ▪ zákon o interrupci

Zdroj: Bahle, T. (1995: 20). Familienpolitik in Oesteuropa,
In: Kopecká (1999:39)

Rodinná politika jako jedna z dimenzí sociálního státu

Typ opatření: Oblast:		Sociální transfery	Daňová zvýhodnění	Sociální služby	Ostatní opatření a předpisy
Soc. zabezpečení	→ při úrazu	▪ invalidní důchod		▪ pečovatelské služby	▪ povinné pojištění žáků
	→ ve stáří	▪ starobní důchod ▪ pozůstalostní důchod		▪ pečovatelské služby	▪ zohlednění let výchovy dětí v důchodu
	→ v nemoci a v těhotenství	▪ bezplatné pojištění ▪ mateřské dávky	▪ daňové výhody	▪ rodinné pojištění ▪ školní preventivní prohlídky ▪ poradenství ▪ pomoc v těhotenství	▪ ochrana matek ▪ ochrana spotřebitelů
	→ v nezaměstnanosti	▪ bezplatné pojištění ▪ dávky v nezaměstnanosti		▪ opatření aktivní politiky TP	▪ pracovně právní ochrana
Zaměstnání		▪ rodinné příplatky	▪ daňové výhody	▪ podnikové školky	▪ flexibilní prac. doba ▪ mateřská a rodič. dovolená
Bydlení		▪ příspěvky na bydlení ▪ půjčky pro domácnosti	▪ daňové výhody	▪ sociální výstavba bytů	▪ právní ochrana nájemníků
Vzdělání		▪ studijní podpora	▪ odpisy (zohlednění nákladů na vzdělání)	▪ školy ▪ učební pomůcky	▪ povinná školní docházka
Rodina		▪ přídavky na děti ▪ rodičovské příspěvky ▪ ostatní transfery	▪ daňové výhody	▪ poradenství ▪ jesle ▪ školky, družiny ▪ ostatní služby	▪ rodinné právo ▪ dědické právo ▪ vyživovací povinnost
Sociální pomoc		▪ životní minimum ▪ speciální dávky		▪ věcné dávky a sociální služby	
Ostatní		▪ porodné, pohřebné ▪ příspěvek na výživu ▪ slevy veřejné dopravy		▪ sociální péče o děti a mládež ▪ pečovatelské služby	▪ pěstounská péče

Cíle rodinné politiky

- Podpora rodin při naplňování jejich základních funkcí
- Slučitelnost rodinných funkcí a zaměstnání
- Zmírňování rostoucích nákladů rodin
- Populační cíle
- Posílení společenské vážnosti rodin
- Ochrana rozvoje jednotlivců v rodině

Trendy v rodinné politice

- Respektování měnící se struktury a forem rodiny
- Prosazování principu neutrality / nezasahování do života rodin
- Přejít od populačního zaměření k pomoci rodinám v nouzi
- Děti jako hlavní cílová skupina prorodinných opatření

Ad 4) Modely rodinné politiky v Evropě

- Model dvoupříjmové rodiny, resp. model, kdy rodina a zaměstnanost stojí preferenčně vedle sebe podporovány veřejnou politikou na principu dosažení rovnosti (sociálně demokratický model, Švédsko)
- Model orientovaný na trh, resp. model, kdy rodina a zaměstnanost stojí preferenčně za sebou s minimální podporou státu (liberální, reziduální model, Velká Británie)
- Model všeobecné podpory rodiny, resp. model, kdy rodina a zaměstnanost stojí preferenčně za sebou podporovány státem ve snaze udržet rodinnou jednotku (konzervativně-korporativní model, Německo)

Ad 4) Modely rodinné politiky v Evropě

Typ WS	Preferovaný typ rodiny	Důraz na funkce rodiny	Cíl rodinné politiky	Typické nástroje rodinné politiky	Důsledky politiky
Liberální (tržní model)	Stabilita rodiny je nevýznamná, prioritu má individuální volba a nezávislost	Svoboda jednotlivce (pro účast na trhu, neomezující rodina)	Rovnost příležitostí v přístupu k trhu (odstranit bariéry formální diskriminace)	Protidiskriminační legislativa, flexibilita trhu práce ve prospěch účasti žen (nízké mzdy, nestandardní formy zaměstnávání)	Nestabilita rodiny, vysoká míra chudoby rodin s dětmi, zejména neúplných rodin

Ad 4) Modely rodinné politiky v Evropě

Typ WS	Preferovaný typ rodiny	Důraz na funkce rodiny	Cíl rodinné politiky	Typické nástroje rodinné politiky	Důsledky politiky
Korporativní (model všeobecné podpory rodiny)	Stabilní manželství, tradiční role (živitel a pečovatelka)	Solidarita, redistribuce v rodině, subsidiarita, výchova spojená se sociální kontrolou	Stabilní instituce manželství	Dominují transfery, většinou z pojištění, vázány na živitele rodiny, daňové úlevy pro živitele, pracovní místa pro živitele, snadný odchod žen z pracovního trhu	Nízká fertilita a současně nízká participace žen na trhu práce

Ad 4) Modely rodinné politiky v Evropě

Typ WS	Preferovaný typ rodiny	Důraz na funkce rodiny	Cíl rodinné politiky	Typické nástroje rodinné politiky	Důsledky politiky
Sociálně-demokratický (model dvou-příjmové rodiny)	Výchova dětí a investice do dětí, plná účast žen na trhu práce, individuální volba a nezávislost členů rodiny na rodině jako instituci	Výchovná funkce, individuální volba, podpora kvality života jednotlivých členů rodiny	Rozvoj lidského kapitálu, plná zaměstnanost a nezávislost na rodině	Veřejně dostupné služby, zejména služby pro zaměstnané ženy a služby péče o děti, dávky směřované k rodinám s dětmi i k jednotlivým členům rodiny, podpora zaměstnání žen (flexibilní pracovní úvazky)	Vysoká fertilita i participace žen na pracovním trhu, instituce manželství není příliš stabilní, existuje ale vysoký podíl stabilních nesezdaných soužití, výchova dětí se ve velké míře odehrává mimo rodinu

AD 5) Nástroje rodinné politiky a jejich podoba v ČR

1. Dávková schémata (sociální transfery)

- Sociální pojištění (peněžitá pomoc v mateřství)
- Státní sociální podpora (rodičovský příspěvek, ostatní příspěvky pro rodiny s dětmi)
- Sociální pomoc (dávky sociální péče)

2. Legislativní opatření

- Sociální práva (Listina základních práv a svobod)
- Pracovně právní ochrana žen a mladistvých

3. Služby

- Zařízení péče o děti v předškolním věku (jesle, mateřské školy)
- Zařízení péče o starší a nemocné členy rodiny

4. Opatření dalších dílčích politiky

- Daňové úlevy pro rodiny s dětmi
- Bytová, vzdělávací, zdravotní politika

Mateřská vs. rodičovská dovolená v ČR

Mateřská dovolená – peněžitá pomoc v mateřství

- 28 týdnů (6-8 týdnů před porodem), 2010: 60% předchozího příjmu za posledních 12 měsíců (DVZ = 90% příjmu), čerpá žena

Rodičovská dovolená – rodičovský příspěvek

- Pro osobu, která pečuje o dítě (může čerpat i muž)
- Rychlejší čerpání = zvýšená výměra: 11.400 Kč do 24 měsíců věku dítěte
- Klasické čerpání = základní výměra: 7.600 Kč do 36 měsíců věku dítěte
- Pomalejší čerpání = základní + snížená výměra: 7.600 Kč do 21 měsíců věku dítěte + 3.800 Kč do 48 měsíců věku dítěte

Ad 6) Současné záměry české rodinné politiky

- Sociální doktrína ČR 1999-2002 (řešení diskriminace a rovnosti příležitostí pro muže a ženy)
 - Koncepce činnosti Ministerstva práce a sociálních věcí na období 2004-2006 (nediskriminace, harmonizace rodiny a práce, aktivní populační politika)
 - Národní zpráva o rodině 2004 (analýza a zhodnocení situace českých rodin, analýza stávajících opatření rodinné politiky)
 - Národní koncepce rodinné politiky 2005
 - Akční plán na podporu rodin s dětmi pro období 2006-2009
-